



## ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ КРУГЛОГО СТОЛУ



### **СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

*Присвячено Міжнародному дню толерантності*

**15 листопада 2024 року**



НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра психології

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ**  
*КРУГЛОГО СТОЛУ*

**«СУЧАСНА ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ:  
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

**Присвячено Міжнародному дню толерантності**

*15 листопада 2024 року*



Видавництво  
«Юридика», 2025

**Редакційна колегія:**

Головний редактор: **Аракелян Мінас Рамзесович**, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, перший проректор Національного університету «Одеська юридична академія»

**Члени редакційної колегії:**

**Цільмак Олена Миколаївна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Геращенко Олександр Сергійович**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Гурін Руслан Сергійович**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Джежик Ольга Володимирівна**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Самара Ольга Євгенівна**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Ташматов Вячеслав Абдуллайович**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

**Шмаленко Юлія Іванівна**, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія».

*Зважаючи на свободу наукової творчості, відповідальність за достовірність матеріалів та фактів, унікальність тексту тез та дотримання вимог академічної доброчесності, несуть автори.*

С 916 Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи : збірник матеріалів Круглого столу присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.) / за заг. ред. М. Р. Аракеляна. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 160 с. Режим доступу: <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

ISBN 978-617-8182-85-4

DOI <https://doi.org/10.32837/11300.29134>

Збірник матеріалів підготовлено за доповідями учасників Круглого столу «Сучасна юридична психологія: виклики та перспективи» присвяченого Міжнародному дню толерантності (м. Одеса, 15 листопада 2024 р.).

УДК 159.98:340(049.2)

DOI:

**Самара Євгенія Вікторівна,**  
директор МЦ "Samara-Med", м. Одеса  
лікар невролог/нарколог, магістр психології,  
магістр з Публічного управління та адміністрування

## **МЕДИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ**

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема залежностей стає однією з ключових загроз для громадського здоров'я, соціального благополуччя та економічної стабільності. Залежність – це сучасна епідемія, яка торкається мільйонів людей по всьому світу. В Україні ця проблема набуває особливого значення через зростання кількості людей, які страждають на наркотичну, алкогольну чи інші форми залежностей. Залежності призводять до серйозних наслідків, серед яких порушення психічного здоров'я, деградація соціальних зв'язків та збільшення навантаження на системи охорони здоров'я й правосуддя [1].

Статистичні дані свідчать, що понад 1,5 мільйона осіб в Україні перебувають у групі ризику через вживання психоактивних речовин. Залежність не лише руйнує життя окремих людей, але й створює значне навантаження на систему охорони здоров'я, економіку та суспільство в цілому.

Проблема ускладняється недостатньою кількістю доступних програм лікування, низьким рівнем обізнаності населення про сучасні методи боротьби із залежностями та стигматизацією осіб, які потребують допомоги. Існуюча правова база не завжди відповідає потребам сучасного суспільства, що обмежує ефективність боротьби із залежностями. Саме тому питання інтегрованого підходу, який поєднує медичні та правові аспекти, є надзвичайно актуальним для України

У цьому контексті медичні та правові аспекти лікування залежностей відіграють важливу роль у формуванні ефективної стратегії подолання цієї проблеми.

Останні дослідження підкреслюють, що залежність від психоактивних речовин є складним біопсихосоціальним феноменом, який вимагає комплексного підходу до лікування. Зокрема, в Україні близько 40 % дорослого населення страждає від хімічної залежності, а близько 80 % підлітків мають досвід

вживання психоактивних речовин [2; 3]. Правові аспекти лікування залежностей в Україні регулюються низкою нормативно-правових актів. Зокрема, стаття 14-1 Закону України «Про психіатричну допомогу» визначає стандарти медичної допомоги при психічних та поведінкових розладах, пов'язаних із вживанням психоактивних речовин. Кримінальний кодекс України містить окремий розділ XIV «Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування», який передбачає підстави застосування таких заходів до осіб із залежностями. Однак, незважаючи на наявність законодавчої бази, існують проблеми з її практичною реалізацією. Зокрема, питання примусового лікування алкоголізму викликає етичні та правові дискусії щодо порушення прав і свобод людини. Крім того, медичні помилки, пов'язані з лікуванням залежностей, можуть мати серйозні правові наслідки для медичних працівників. Таким чином, сучасні дослідження та публікації підкреслюють необхідність інтегрованого підходу до лікування залежностей в Україні, який поєднує медичні, психологічні та правові аспекти, а також враховує етичні питання та права пацієнтів.

Метою нашого дослідження є аналіз медичних і правових аспектів лікування залежностей в Україні, зокрема оцінка доступності послуг, ефективності методів лікування та відповідності законодавства сучасним аспектам.

Сучасні медичні підходи до лікування залежностей базуються на доказовій медицині та міждисциплінарному підході, який включає медикаментозне лікування, психотерапію, соціальну реабілітацію та профілактичні заходи.

Медикаментозна терапія. Для лікування залежностей використовуються спеціалізовані фармакологічні засоби, що сприяють зменшенню фізичної залежності, зниженню ризику рецидивів та покращенню психоемоційного стану пацієнтів. Медична детоксикація є першим етапом лікування, який допомагає пацієнтам подолати фізичну залежність від психоактивних речовин. Вона зазвичай включає медикаментозну підтримку для зменшення симптомів абстиненції та стабілізації загального стану пацієнта. В Україні детоксикація надається як у державних, так і приватних клініках, але її доступність залишається обмеженою. Медикаментозне лікування включає використання замісної підтримувальної терапії (ЗПТ). За даними ВООЗ, ЗПТ значно

зменшує смертність серед осіб із опіюдною залежністю. Препарати для лікування алкоголізму, такі як налтрексон і дисульфірам, застосовуються для зменшення потягу до алкоголю та запобігання рецидивам. Наукові дослідження підтверджують ефективність цих препаратів у довгостроковій терапії.

Психотерапевтичні підходи активно застосовуються для зміни поведінкових моделей пацієнтів. Екзистенційна психотерапія, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), мотиваційне консультування та групова терапія є основними методами психологічної допомоги пацієнтам із залежностями [6]. Ці підходи спрямовані на пошук сенсу життя, вихід з екзистенційного вакууму, зміну деструктивних патернів поведінки, розвиток саморегуляції та підвищення мотивації до лікування.

Програми соціальної адаптації допомагають реінтегрувати залежних осіб у суспільство та працевлаштувати їх. Ефективне лікування залежностей неможливе без включення реабілітаційних програм, які допомагають пацієнтам інтегруватися в суспільство, відновлювати соціальні зв'язки та забезпечувати професійну адаптацію [7].

Законодавство України передбачає добровільність лікування, конфіденційність пацієнтів та можливість примусового лікування в окремих випадках. Проте існує низка проблем: недостатнє фінансування державних програм лікування, відсутність чітких протоколів для реабілітації осіб із залежностями, суперечливість законодавчих норм щодо примусового лікування. Для покращення ситуації потрібна імплементація міжнародних стандартів лікування, зокрема практик, рекомендованих ВООЗ, таких як інтеграція медичних та соціальних послуг, а також правового захисту пацієнтів.

Правове регулювання процесу лікування залежностей має забезпечити створення ефективної системи підтримки пацієнтів, захист їхніх прав та запобігання дискримінації:

- Законодавство повинно регулювати діяльність медичних закладів, що надають послуги з лікування залежностей, а також визначати стандарти надання такої допомоги. У цьому контексті важливою є гармонізація національних норм із міжнародними рекомендаціями, такими як рекомендації ВООЗ [4].
- Законодавство має обмежувати доступ до психоактивних речовин, реклами потенційно залежних товарів (алкоголь,

тютюну, азартні ігри) та забезпечувати вікову верифікацію в інтернет-просторі. Ефективні приклади таких обмежень демонструють країни ЄС, де впроваджено суворий контроль за онлайн-казино та рекламою [5].

- Законодавство має гарантувати конфіденційність медичної інформації, заборону дискримінації на основі статусу залежності та сприяти створенню соціальних програм підтримки для осіб, які завершили курс лікування.

Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання в Україні:

1. Створення єдиного закону про лікування залежностей. Закон має включати чіткі вимоги до ліцензування медичних закладів, що займаються лікуванням залежностей, стандарти терапії та механізми моніторингу їхньої діяльності.

2. Обмеження реклами. Запровадження суворого контролю за рекламою товарів та послуг, які можуть сприяти формуванню залежностей, включаючи заборону нічної реклами азартних ігор та алкоголю.

3. Соціальна відповідальність компаній. Введення спеціальних податків на продаж товарів із високим ризиком залежності, кошти від яких мають спрямовуватися на реабілітаційні програми та профілактичні кампанії.

4. Просвітницькі ініціативи. Законодавство має передбачати фінансування інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення обізнаності населення про ризики залежностей та методи їхнього подолання.

Аналіз свідчить, що ефективне лікування залежностей потребує міждисциплінарного підходу, який включає медичну, соціальну та правову підтримку. Незважаючи на певні досягнення, в Україні залишається багато невирішених проблем, таких як нерівномірний доступ до лікування, низький рівень обізнаності населення та недостатня підтримка реабілітаційних програм. Міжнародний досвід, зокрема європейські програми соціальної реабілітації, може стати основою для вдосконалення української системи.

#### **Список використаних джерел**

1. Чулков О. М., Григорян А. З., Сінча К. А. Типові види залежної поведінки. Клініка, діагностика, лікування: навчально-методичний

посібник до курсу за вибором «Основи адиктології» для студентів I та II медичного факультетів, спеціальність «Лікувальна справа», «Педіатрія. Запоріжжя : ЗДМУ, 2017. 131 с.

2. Галич Я. В. Особливості реабілітації осіб із залежністю від психоактивних речовин. *Юридична психологія*. 2022. № 1 (30). С. 64–73.

3. Ландіна А. В., Лисенко О. М. Кримінально-правові заходи запобігання алкоголізму: порівняльно-правовий аспект. *Часопис Київського університету права*. 2019. С. 219–223.

4. World Health Organization (WHO) (2021). *Global status report on substance use and health*. Geneva: WHO.

5. Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA) (2020). *Medications for opioid use disorder treatment*. Rockville, MD: SAMHSA.

6. American Psychiatric Association (APA) (2022). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th ed. textrevision)*. Washington, DC: APA.

7. Marlatt, G. A., & Gordon, J. R. (2020). Relapse prevention: maintenance strategies in the treatment of addictive behaviors. *Journal of Behavioral Medicine*, 43 (1), 67–79.

**Ключові слова:** залежність, психоактивні речовини, медичні аспекти, правові аспекти, замісна підтримувальна терапія, стигматизація, інтегрований підхід.

**Keywords:** addiction, psychoactive substances, medical aspects, legal aspects, substitute supportive therapy, stigmatization, integrated approach.



|                                                                                                                                                                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>Самара Євгенія Вікторівна</b><br>МЕДИЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ.....                                                                                                                                       | 85  |
| <b>Самара Ольга Євгенівна</b><br>ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ<br>РЕЦИДИВІВ ПОВЕДІНКОВИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ .....                                                                                                    | 90  |
| <b>Татьянчиков Андрій Олександрович</b><br>ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОДІАГНОСТИКИ<br>НА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІЙ ПРОГРАМІ<br>«ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ».....                                                                            | 96  |
| <b>Ташматов Вячеслав Абдуллайович,</b><br><b>Глухая Анастасія Олександрівна</b><br>АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ<br>ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ.....                                              | 99  |
| <b>Ташматов Вячеслав Абдуллайович,</b><br><b>Мовчан Рената Богданівна</b><br>ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ:<br>ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ .....                                                                         | 104 |
| <b>Ташматов Вячеслав Абдуллайович,</b><br><b>Папінян Вікторія Валентинівна</b><br><b>Атанасова Кароліна Костянтинівна</b><br>ВПЛИВ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВ ПРАЦІ НА ПСИХІЧНЕ<br>ЗДОРОВ'Я ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ НЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ..... | 108 |
| <b>Ташматов Вячеслав Абдуллайович,</b><br><b>Пахомова Анастасія Валеріївна</b><br>ВПЛИВ ДИСТРЕСУ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ЛЮДИНИ .....                                                                                             | 111 |
| <b>Ташматов Вячеслав Абдуллайович,</b><br><b>Петровчан Діана Михайлівна</b><br>ПРОЯВИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ<br>СЕРЕД СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГІЇ .....                                                                       | 115 |
| <b>Третьякова Тетяна Миколаївна</b><br>ПРАВОСВІДОМІСТЬ, ПРАВО, ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я –<br>СИСТЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ КАТЕГОРІЙ.....                                                                                                     | 119 |
| <b>Третьак Іраїда Вадимівна</b><br>МЕТОДИ ІНТЕГРАЦІЇ ТАНЦЮВАЛЬНО-РУХОВОЇ ТЕРАПІЇ<br>У ПРОГРАМИ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ГУРТКІВ<br>ДЛЯ ЖІНОК ВІКОМ 30–60 РОКІВ .....                                                                        | 122 |